

A KOMMUNIKÁCIÓ

FOGALMA

TÉNYEZŐI

FORMÁI

FUNKCIÓI

SZÍNTEREI

FOGALMA

Mi a
kommunikáció?

- A latin *communis* szóból ered, jelentése ***közös, köz***
- *Communicare* \approx ***megoszt, közössé tesz***
- A kommunikáció tehát nem más, mint ***közlés, információcsere valamilyen jelrendszer segítségével.***

TÉNYEZŐI

A kommunikáció elemei:

- Adó (közlő, feladó)
- Vevő (befogadó, címzett)
- Üzenet
- Kód
- Csatorna
- Kontextus

Tényezők:

Jakobson-modell

Feladattípus:

Azonosítsd az alábbi szövegrészlet esetében a kommunikáció tényezőit!

„Nem hiszek a véletlen találkozásokban. A világ törvénye olyan, hogy ami egyszer elkezdődött, azt be is kell fejezni. Nem valami nagy öröm ez. Semmi nem érkezik idejében, semmit nem ad az élet akkor, amikor felkészültünk reá. Sokáig fáj ez a rendetlenség, ez a késés. Azt hisszük, játszik velünk valaki. De egy napon észrevesszük, hogy csodálatos rend és rendszer volt mindenben... két ember nem találkozhat egy nappal sem előbb, csak akkor, amikor megértek e találkozásra.”

(Márai Sándor: Eszter hagyatéka - részlet)

- **Adó, közlő:** a szerző (Márai Sándor); irodalmi szövegek esetében az elbeszélő vagy a lírai én
- **Vevő, befogadó:** az olvasó
- **Üzenet:** a szöveg lényegi mondanivalója, akár tételmondata – *Nem hiszek a véletlen találkozásokban.*
- **Kód:** a magyar nyelv
- **Csatorna:** a papír (a közvetítő elem)
- **Kontextus:** érettségi tétel

FORMÁI

Résztevő felek szerint:

- **Én-kommunikáció** (intraperszonális) – *monologikus*
- **Személyközi kommunikáció** (interperszonális) – *dialogikus*
- **Tömegkommunikáció**

Irányultsága szerint:

- **Egyirányú** – nincs azonnali válaszlehetőség
- **Kétirányú** – párbeszédhelyzetek

Térbeli kapcsolat szerint:

- **Közvetlen** – közös tér
- **Közvetett** – valamilyen eszköz

Jelhasználata szerint:

- **Verbális** (szóbeli és írásbeli)
- **Nem verbális** (testbeszéd, szupraszegmentális elemek: hangsúly, hangerő, tempó, szünet)

A KOMMUNIKÁCIÓ FUNKCIÓI

Miért kommunikálunk, mi a célja?

1. KÖZLŐ (TÁJÉKOZTATÓ, REFERENCIÁLIS)
2. KIFEJEZŐ (ÉRZELEMKIFEJEZŐ, EMOTÍV)
3. FELHÍVÓ (KONATÍV)
4. KAPCSOLATTEREMTŐ, -FENNTARTÓ, -ZÁRÓ (FATIKUS)
5. ÉRTELMEZŐ (METANYELVI)
6. ESZTÉTIKAI (POÉTIKAI)

1. A közlő funkció:

- információ, ismeretek átadása, tájékoztatás
- objektív, tényközlés
- kijelentő mondatok
- témához igazodó nyelvezet

Szövegpéldák:

„A levendula dísz-, fűszer és gyógynövény egyben. Örökzöld félcserje. A legtöbb levendulabokor júniusban kezd el virágozni, ami egészen júliusig vagy augusztusig tart. Egyes levendulafajták ősz elején másodvirágzásba kezdenek. Ennek feltétele, hogy a virágszárakat közvetlenül a nyári virágzás után eltávolítsd. A virág színe lehet lila, fehér, kék, halványkék vagy rózsaszín. Levele zöld vagy ezüstzöld.”

[\(https://utakerthez.hu/blog/levendula/\)](https://utakerthez.hu/blog/levendula/)

„Irodalomnak nevezzük azokat az írott műveket, szövegeket tágabb értelemben, amelyeket többnyire nagyobb nyilvánosság elé szánnak (kivéve pl. személyes napló művészek esetében). Nem nevezzük a szó szoros értelmében irodalomnak például a napi bevásárló listát. Azonban, ha egy ilyen lista kerülne az 1300-as évekből magyar területről elő, az számunkra mégis az irodalomhoz tartozna, méghozzá a nyelvemlékes korhoz.”

[\(https://www.topbook.hu/regeny-138/irodalomtortenet-302\)](https://www.topbook.hu/regeny-138/irodalomtortenet-302)

2. A kifejező funkció

- érzelmek, gondolatok kifejezése
- szubjektív
- kérdő, felkiáltó, óhajtó mondatok, indulatszavak
- az egyénhez igazodó nyelvezet

Szövegpéldák:

„Milyen jó lenne most, ha otthon feküdhetnék, a szegényes atyai kunyhó fedele alatt a búbos kemencénél, mint egyszer régen, betegen...”

(<https://books.google.ro/books>)

„Akkora senkinek érzem magam. Az egész úgy indult, hogy szüleim fiút szerettek volna (elvileg), de aztán lány lett, én, és mamám meg néném nevelt mikor kicsi voltam. Utána rendesen anyuék. Iskolában sosem tudtam barátokat szerezni, túl félénk vagyok, és úgy éreztem, hogy sehova sem vagyok való.”

3. A felhívó funkció

- a címzett befolyásolása
- felszólító mondatok
- cselekvésre késztetés
- közérthető fogalmak

Szövegpéldák:

„Tisztelt Lakó!

Tudta, hogy az épület, amelyben él 2013-ban éppen 100 éves? A Kortárs Építészeti Központ (KÉK) idén áprilisban is megrendezi a százéves budapesti házak nyitott hétvégéjét, a Budapest100 programot, amely egy rendhagyó kulturális fesztivál, az egész várost megmozgató esemény, igazi civil ünnep, önkéntesek, lokálpatrióták és a városlakók részvételével. Ezzel a levéllel szeretnénk felkérni a lakókat, tulajdonosokat, ismerjék meg a **Budapest100 programot, és amennyiben tetszik, csatlakozzanak hozzánk!**”

„Hogyan kell bemutatkozni?

- Miután a szemébe nézünk annak, akinek bemutatkozunk, **jobb kezünket helyezzük készenlétbe egy esetleges kéznyújtáshoz! Semmiképpen ne legyenek kezeink zsebre dugva!**
- **Az ismeretséget kezdeményező mondja jól érthetően a teljes nevét, becenév nélkül!**
- Ezután mondja nevét az, akinek bemutatkoztál.”

(www.miillik.hu)

4. A kapcsolatteremtő, -fenntartó, -záró (fatikus)

- a kommunikációban résztvevőkhöz igazodik
- általában más funkcióval is rendelkező szövegek részei
- változatos formák
- szubjektív, normákhoz igazodó
- nyelvi illemszabályok

Szövegpéldák:

- **Kapcsolatteremtés:** köszönési formák, megszólítások

Pl. Szia!, Jó reggelt!, Tisztelt Uram!, Drága Barátom!

- **Kacsolatfenntartás:** a figyelem fenntartása, az érdeklődés kinyilvánítása, megértés

Pl. Figyelsz?, Értem., Hogy is mondtad? Megismétlem.

- **Kapcsolatzárás:** a mondanivaló lezárása, a kapcsolat megszakítása, elköszönési formák

Pl. Ennyit szerettem volna mondani., Viszlát!, Még találkozunk., Köszönöm a figyelmet!

5. Az értelmező, metanyelvi funkció

- magáról a nyelvről a nyelv segítségével beszélünk
- tudományos jelleg
- fogalmak, nyelvi elemek magyarázata
- objektív

Szövegpéldák:

„A szó a beszéd építőeleme. Változatai a szótári szó és a szóalak (beszéd ill. mondatrész). Minden szónak van hangalakja és jelentése (szó = hangalak + jelentés). A hangalak azt jelenti, hogy milyen hangokból (betűkből) áll a szó. A jelentés az a dolog vagy tárgy, amire gondolunk a hangalak megjelenésekor, az a gondolati tartalom, amit a hangalak hordoz.”

„A palimpszeszt és a parafrázis – intertextuális alkotásmódok.

A palimpszeszt: (gör. palin „vissza” és pszesztosz „letakarva”) Eredetileg olyan pergamentet, ritkábban papiruszt jelentett, amelyről takarékosági okokból lemosták, ledörzsölték vagy lekaparták az írást. A mai irodalomtudományban általánosabb jelentésben használatos: minden szöveg újraírja a saját szempontjából fontos hagyományt, rájuk rétegződve alkot új jelentést.

A parafrázis: (gör. lat.) 'hozzámondás, kifejtés, körülírás' Átdolgozás, átfogalmazás. Parafrázis az egynyelvű szótárak értelmezést adó szócikke is, és egy irodalmi mű tartalmilag hű átírása az értelmezés, a népszerűsítés szándékával, vagy valamilyen művészi hatás elérése céljából. Rokon a szinonímiával, valójában nem a szó, hanem a mondat szintjén érvényesülő egyfajta helyettesítés.”

(Idegen szavak értelmező szótára)

6. Az esztétikai, poétikai funkció

- gyönyörködtetés/megrendítés/
humorkeltés
- leginkább szépirodalmi
szövegek
- nyelvi megformáltság, művészi eszközök
- kortól és alkotótól függő nyelvhasználat, művészi
megformáltság

Szövegpéldák:

„Igaz, hogy még gyermek, alig több tizenhárom évesnél; de magas, nyúlánk alak és komoly, szoborszerű arc, tökéletes antik vonásokkal, mintha anyja a milói Venusl arcán feledte volna szemeit valaha. Sűrű, fekete haja valami érces fénnel bír, minő a fekete hattyú tolla. De szemei sötétkékek. Két hosszú, vékonyan rajzolt szemölde csaknem összeér homlokán; az ilyen összeérő szemöldök valami varázshatalmat kölcsönöznek az arcnak.”

(Jókai Mór: Az arany ember)

*„Hasonlat mit sem ér. Felötlik s eldobom.
És holnap az egésznet újra kezdem,
mert annyit érek én, amennyit ér a szó
versemben s mert ez addig izgat engem,
míg csont marad belőlem s néhány hajcsomó.”*

(Radnóti Miklós: Tétova óda)

A KOMMUNIKÁCIÓ SZÍNTEREI

1. MAGÁNÉLETI, TÁRSALGÁSI STÍLUSRÉTEG
2. KÖZÉLETI STÍLUSRÉTEG - HIVATALOS ÉS SZÓNOKI STÍLUS
3. TUDOMÁNYOS STÍLUSRÉTEG
4. PUBLICISZTIKAI STÍLUSRÉTEG
5. SZÉPIRODALMI STÍLUSRÉTEG

1. A magánéleti, társalgási stílusréteg

Általános jellemzői:

- mindennapi kommunikációs forma
- spontán, természetes
- nem megtervezett
- funkciója: közlő, kifejező, felhívó, kapcsolattartó
- nem verbális kommunikációs eszközök használata

Szóhasználat:

- sokrétű: csoportnyelvi, tájnyelvi, zsargon, argó, idegen szavak
- témától, beszédhelyzettől, beszélgetőtárustól függ: gazdag, változatos, választékos, tréfás, gúnyos, vulgáris
- a beszélő egyénisége határozza meg: értékrend, műveltség tükröződése

Mondatformálás:

- egyszerű, rövid, hiányos, tagolatlan mondatok
- közbevetések, befejezetlen mondatok, modalitás változatossága (a beszédhelyzettől függ)

Szövegformálás:

- szóban és írásban egyaránt kötetlenebb
- gyakori a témaváltás és ismétlés

Feladat és szövegpélda:

- **Milyen stílusréteg sajátosságai figyelhetőek meg az alábbi szövegben? Indokold választod!**

Kedves Apa!

Tudom, ezt nem így kellene elintézni mutyiban, levélben, papiroson. Oda kellene állnom eléd szemtől szembe, mint férfi a férfival és úgy kéne a szemedbe vágnom: ez így nem mehet tovább! Meg kéne mondanom, de nem merem. Félek, hogy begurulsz tőle, lekeversz egy fülest, aztán még jobban elrontjuk a dolgot.

Vagy: tegyük fel, nem gurulsz be, mert éppen jókedved van, nyomsz egy barackot a fejemre, mintha még most is dedós volnék; vagy ami még rosszabb, elnézően vállon veregetsz, vagy gúnyosan a szemem közé röhögsz, hogy legszívesebben kiugranék tőle az ablakon.

Apa! Te egyszerűen nem veszed észre, hogy én már tizennégy éves vagyok. Ti-zen-négy!!!

2. Közéleti stílusréteg

Általános jellemzői

- az emberek társadalmi érintkezésének tere
- kötött forma, megszerkesztett
- funkciója: közlés, felhívás, meggyőzés
- logikusan felépített, pontos, tömör, tárgyilagos, álláspont megfogalmazása

2.1. A közérdekű írásbeliség – A HIVATALOS STÍLUS

- A törvények, rendeletek, közlemények, és általában mindenfajta hivatalos érintkezés jellegzetes nyelvhasználati módja
- **Célja:** a tényközlés, tájékoztatás
- **Jellemzi** a fogalmak pontossága, a tartalmi és formai tagolás, a tárgyilagosság
- Több nyelvi rétegre épül: alapja a jogtudományi szaknyelv, vagy más szakmai csoportnyelvek
- **Szóhasználata:** idegen eredetű műszavak, hivatali/jogi szakkifejezések, elavult formák részleges megőrzése
- **Mondatformálása:** gyakran túlbonyolított alárendelések, pontos kell legyen
- **Szövegformálás:** az egyes szövegtípusokra (törvények, kérvény, jegyzőkönyv stb.) meghatározott szövegformálási szabályok vonatkoznak

Feladat és szövegpélda:

- **Milyen stílusréteg sajátosságai figyelhetőek meg az alábbi szövegben? Indokold válaszod!**

KÉRVÉNY

*A Nagy Ervin Kollégium Igazgatójának
Székelyudvarhely, Margaréta u. 3.*

Tisztelt Igazgató Asszony/Úr!

Tóth Krisztina, a Nagy Ervin Gimnázium leendő tanulója azzal a kéréssel fordulok Igazgató Úrhoz, hogy szíveskedjék engem a 2008/09-es tanév kezdetétől kollégiumi bentlakó diáknak fölvenni.

A gimnáziumba már fölvételt nyertem, és úgy tudom, a kollégiumban sincs betöltve valamennyi férőhely.

Mivel lakóhelyünk az iskolától 26 km-re van, a bejárás - különösen a téli hónapokban - nehézséget okozna, és nagy idővesztéssel járna. Szüleim kiskeresetű emberek, két kistestvérem még otthon általános iskolás. A kollégiumi elhelyezés azt jelentené, hogy nyugodtabban tanulhatnék, emellett csakis a városban lakással nyílnék lehetőségem arra, hogy a hegedűtanulást folytathassam.

Indokaim szíves mérlegelése alapján kérem Igazgató Asszony/Úr kedvező döntését.

*Székelykeresztúr,
2008. augusztus 17.*

*Tisztelettel:
Tóth Krisztina*

2. Közéleti stílusréteg

2.2. A közéleti stílus szóbeli változata – A SZÓNOKI/RETORIKAI STÍLUS

- Kisebb-nagyobb nyilvánosság előtt elhangzó igényes nyelvi forma
- **Célja** a tájékoztatás, meggyőzés
- **Szóhasználata:** igényes, választékos, ünnepélyes, sokszor túlzó szavakat használ, művészi eszközökkel él a meggyőzés érdekében
- **Mondat- és szövegszerkesztése:** tudatos, átgondolt, logikusan felépített; világos, előrehaladó szerkezet; gyakori vissza- és előreutalások, ismétlések
- **Szerkezeti részei:**
 - *bevezetés:* kapcsolatteremtés, figyelem felkeltése, témajelölés, a kifejtés menetének vázlata
 - *tárgyalás:* tétel bizonyítása érvek felsorakoztatásával, esetleges cáfolatok beépítése
 - *befejezés:* összegzés, kitekintés a jövőre, hallgatóság megszólítása
- **Szövegfajtái:** prédikáció, politikai szónoklat, alkalmi beszédek

Feladat és szövegpélda:

- **Milyen stílusréteg sajátosságai figyelhetőek meg az alábbi szövegben? Indokold válaszod!**

*„Az elkövetkező években hallani fogtok egy hangot, ami sokféle formában hallatszott a történelem folyamán, ami a legveszélyesebb hang. A bennünk lévő ősi ösztönre hivatkozik: az emberi előítéletre. Megpróbál bennünket szétválasztani fehérekre és feketékre, keresztényekre és zsidókra, férfiakra és nőkre. Ha sikerül bennünket elválasztani embertársainktól, gonosz hatalmát ráerőlteti a megosztott társadalomra. **Ne hallgassatok erre a hangra! Inkább hallgassatok arra a belső hangra, ami azt mondja, hogy az emberiség harmóniában éljen, tisztelje minden egyes ember jogát és méltóságát. **Kérlek benneteket**, használjátok tehetségeteket – ezt a nagy belső értéket – egy jobb világ, egy élhető világ megteremtésére, amelyben mindnyájunk számára jut hely. Collegiumunk fiai és leányai, az egész emberiség fivéretek és nővéretek, **és ti fivéreitek és nővéreitek őrzői vagytok!*****

(Kemény János rektori beszéde)

3. A tudományos stílus

Általános jellemzői

- tárgyilagos, egyértelmű, pontos
- mellőzi az érzelmi hatásokat
- funkciója: közlés
- írásbeli: monográfia, tanulmány, értekezés, műelemzés
- szóbeli: tudományos előadás, szakmai vita

Szóhasználat:

- szakszavak, szakkifejezések, idegen szavak
- semleges érzelmi árnyalatú szavak

Mondatformálás:

- áttekinthető, világos, egyértelmű mondatszerkesztés
- ténymegállapító, kijelentő mondatok

Szövegformálás:

- logikus, következetes szerkesztés
- párhuzamos, illetve ellentétes szerkesztés
- idézet, hivatkozás, lábjegyzet
- vizuális eszközök alkalmazása (kép, ábra, képletek, szövegkiemelés)

Feladat és szövegpélda:

- **Milyen stílusréteg sajátosságai figyelhetők meg az alábbi szövegben? Indokold válaszod!**

A vérnyomás emelkedésének kórélettani alapja a kis artériák (verőerek) falfeszülésének növekedése. Ez a tónusfokozódás semmilyen jellegzetes panaszt nem vált ki. A leggyakoribb tüneteket (fejfájás, fülzúgás, bizonytalanságérzés, látászavar) a megemelkedett vérnyomás következtében megváltozó agyi, illetve szemfenéki keringés okozza. Mivel a magas vérnyomásban szenvedő betegnek sokszor nincs mindaddig panasza, amíg a megemelkedett vérnyomás bizonyos szervek végleges károsodását nem okozta, sokszor szűrővizsgálat alkalmával ismerik fel a betegséget. Ezért a szűrésnek a magas vérnyomás felismerésében kiemelt jelentősége van.

Válaszlehetőség:

A tudományos stílus érvényesül a szövegben, mivel konkrét információkat közöl a magas vérnyomás tüneteiről tárgyilagos hangnemben. Megjelennek szakkifejezések is, mint például „artériák”, „szemfenéki keringés”.

4. A publicisztikai stílus

Általános jellemzői

- a tömegkommunikációban használt szövegek többsége
- pontos fogalmazás, közérthetőség
- érzelmi hatáskeltés, meggyőzés

Szóhasználat:

- gazdag, változatos
- témától és műfajtól függ
- divatszavak, nyelvi újítások

Mondatformálás:

- változatos mondatfajták
- retorikai eszközök használata (ismétlés, fokozás, túlzás)

Szövegformálás:

- gyakori az előre- és visszautalás
- fontos a szöveg vizuális elrendezése

- időszerű vonatkozások, közérdekű téma
- funkciója: közlő, kifejező, felhívó
- szóbeli és írásbeli szövegek: hír, riport, interjú, cikk, televíziós és rádiós műfajok

Feladat és szövegpélda:

- **Milyen stílusréteg sajátosságai figyelhetők meg az alábbi szövegben? Indokold válaszod!**

„A Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA) orvosi bizottságának brüsszeli ülése után bejelentették, hogy a szervezet jövő tavasszal megkezdí a játékosok véletlenszerű, kupákon és bajnokságokon kívüli doppingvizsgálatait. A bejelentés szerint [tehát] mindenhol előfordulhatnak vizsgálatok, így a világ legnagyobb sztárjai bárhol is lépjenek pályára, bármikor számíthatnak véletlenszerű tesztelesekre.”

(Déli Hírlap, 1999. október 9., Sporthírek)

Válaszlehetőség:

A szövegben a publicisztikai stílusréteg sajátosságai figyelhetők meg, mivel aktuális, közérdekű hírt közöl tényszerűen a labdarúgók véletlenszerű doppingvizsgálatával kapcsolatosan.

„Tölcseres kolbással meghódítani Európát

Nézegettük, hogy milyen street kaják vannak a városban, és érdekesnek találtuk, hogy ami van, az szinte mind külföldi konyhákról importált, legyen szó akár hamburgerről, vagy most a phóról. És azon kezdtünk agyalni, hogy milyen magyaros streetfoodot lehetne csinálni. És hát mi az, amit Magyarországon nagyon szeretünk? Például a kolbász és a kenyér. Ennek próbáltunk valami új formát adni.” (www.origo.hu)

Válaszlehetőség:

Szintén publicisztikai szöveg, a riport kötetlen stílusa jellemzi, szóhasználatában megjelennek a szleng elemei (kaja, agyalni), valamint az idegen szavak (streetfood, hamburger), közérdekű témát dolgoz fel.

5. A szépirodalmi stílusréteg

Általános jellemzői

- művészi, esztétikai hatásra való törekvés
- legváltozatosabb, leggazdagabb
- felhasználja a nyelv valamennyi elemét
- funkciója: esztétikai, poétikai
- költői és prózai stílus

Szóhasználat:

- rendkívül választékos
- metaforikus jelentés
- az alkotás megírásának kora és az alkotó egyénisége határozza meg

Mondatformálás:

- igazodik a stílusirányzathoz
- összetett jelentést hordozó

Szövegformálás:

- meghatározza a műfaj és a stílus
- az alkotó egyénisége

Feladat és szövegpélda:

- **Milyen stílusréteg sajátosságai figyelhetők meg az alábbi szövegben? Indokold válaszod!**

„Máriusz egyenesen a gesztenyés alagútra nézett, ott bent a hűtő polcán, egyik kezével még rá is mutatott, úgy kérdezte, hogy mi az, és akkor én nem bírtam ki, muszáj volt, hogy megszólaljak, és mondtam, hogy semmi, ne érdekelje, de mikor kimondtam, már egyből tudtam, hogy nem kellett volna, mert anya rám nézett, és rám mosolygott azzal a szigorú, hideg mosollyal, és azt mondta, hogy kisfiam, úgy látszik, vendéged jött, ez aztán az igazi ünnep, aztán megint kinyitotta a hűtőszekrényt, és elővette a gesztenyés alagutát, és kitette az asztalra, és úgy mondta, hogy vegyek elő két tányért és két kiskanalat.”

(Dragomán György: A fehér király)

Válaszlehetőség:

A fenti szövegben érvényesülnek a szépirodalmi stílusréteg sajátosságai, mivel az elbeszélő egyedi stílusa megmutatkozik a szövegformálásban. A többszörösen összetett mondatok a gondolatok szabad áramlását, valamint az elbeszélő által átélt feszültséget és érzésvilágot tükrözik.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!